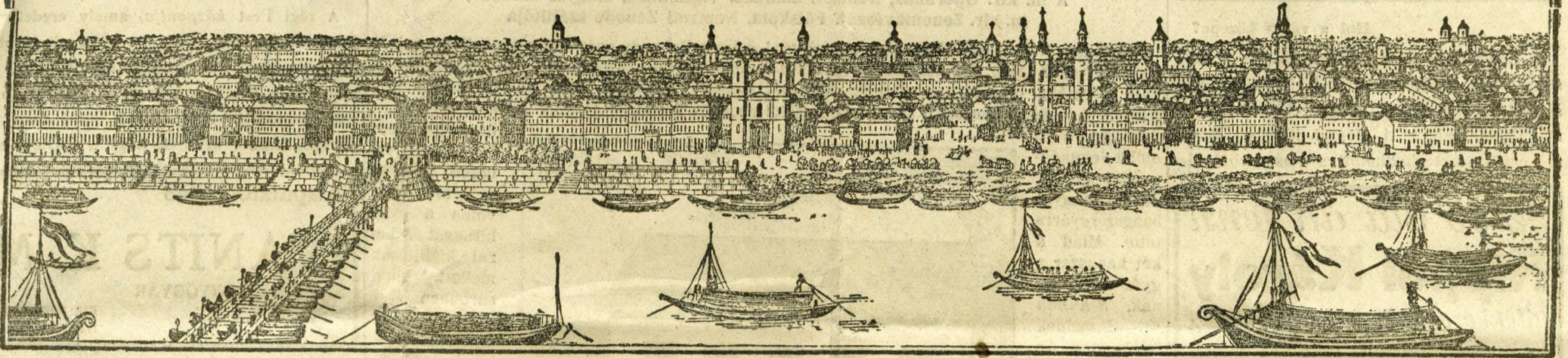

BELVÁROS

Nem a véletlen, hanem ösztön és tudás vezették a népeket, amikor a mai Budapest helyén igyekeztek megtelepülni. A maguk egyszerű módján megértették azt, amit mi bonyolultabb apparátussal tudunk kimutatni: *ez a föld az, ahol Kelet és Nyugat találkozik*. Hazánknak minden java-baja ebben bírja gyökerét. Innen erednek keserveink és dicsőségeink, könnyünk és mosolyunk. Pontosan *Budapest*-en van az a találkozó, hol az Alföldet, ezt az utolsó nagy keleti homokpusztát vastag vonallal zárja le a Duna vize, miközben a romantikus szirtek és enyelgő lankák alakjában mutatja be neki a *Nyugatot*.

Budapest gyakorlatilag is megérthető szimbóluma a mi nyugati orientációnknak. Igen: Kelet és Nyugat itt kötöttek frigyét, melyhez csupán a hatósági jóváhagyás késett sokáig. Budapest, mint egységes város csak 1873 óta létezik. Széchenyi szívében, ajkán és tollán már egy generációval ezelőtt megjelent, sarjadó energiákban pedig már létezett hosszú évszázadok előtt. Ennek a házasságnak megvoltak az alapjai. *Buda*, a büszke, daliás, izmos, előkelő sőt cifra vőlegény, sohasem tagadta meg hajlandóságát ehhez a messziancia-hoz, amely *Pesttel* volt őt összekötendő, a porossal, házi gondokban szutykossal, de mérhetetlen anyagi javakat ígérővel.

Egyébként volt idő — a magyar közép-korban is, a török hódoltság előtt is — amikor Budát és Pestet közigazgatásilag is egy városnak számították. Buda azonban ma már nagyon megbecsületesedett. Bohó ifjúságában nem volt külön a modern férfiaknál: nem egyszer cserben hagyta választott párját. Pest boldogult maga. Megvédte önmagát és készítette elő a szebb jövőt. Csillagot tette Nyugat felé Kelet minden *marháját*, ahogy a régiek a *gazdagságot* nevezték, lett légyen az négylábon járó, avagy zacskóban sárgán csördülő...

Prózaibb nyelven szólván: Budapest világgazdasági létjogosultságát, politikai, történelmi és gazdaságtörténelmi jelentőségét az a körülmény adta meg, hogy Keletről Nyugatra itt vezetett az út, itt kínálkozott a legjobb állomás az áruk kölcsönös cseréjére s itt volt lehetséges az árucseréjének is legjobban megszervezni... Pestet vásárai tették nagyváros. Budát stratégiai fontossága. A sors így egymáshoz fűzte őket.

A Városból Belváros lesz.

Amikor *Pestről* beszélünk, a mai közigazgatási értelemben vett *Belvárost* értjük alatta. A XVIII. század első felében még értelmetlenül mosolygott volna mindenki a *Belváros* elnevezésén, amely még a jövő méhében rejtett. Sőt ezidőben Pest még zárt város volt, amelyet *falak vettek körül*. A városfalak nagyjában a mai belső körút belső oldalán húzódtak végig, elkezdve a Dunától egészen a mai Deák Ferenc-térig, onnan fel

Deák Ferenc-utca vonalában ismét a Dunáig s azután lefelé a Duna mentén. Négy kapuja is volt ennek a várnak, a *Váci-, Hatvani-, Kecskeméti- és Vízikapu*. A kapuk mellett hatalmas *rondellák* segítettek elő a

védelmet, mindenesetre csak gyengébb támadások ellen. Régi időkben azonban nemcsak a nagyszabású hadjáratok, hanem kisebb-nagyobb portyázások, sőt rablóbandák ellen is védekezni kellett. Ám a török veszély és a kuruc-labanc-idők elmúltával Pestre is békésebb idők következtek, úgyhogy Mária Terézia idejében a falak mindinkább romladozni kezdtek. Nem akarta már senki sem gondozni őket, sőt mi több, kezdték elhordani őket. A rondellák és kapuk egy darabig még

alapjai voltak a későbbi Teréz-, József- és Ferencvárosnak. Ez adott alkalmat arra, hogy a város a külső részekről megkülönböztessék. Így jött létre a szóbeszédben a város elnevezés. A *die Stadt* így került szembe a *die Vorstadt*-tal.

Belvárosnak azonban még mindig nincs nyoma. A Belváros fogalmának megalkotására nem voltak elégségesek a fentemlített gondozatlan települések. Egy különösen favorizált új városrésze volt szükség, amely-

Óváros elnevezés mind szokatlanabbá vált és helyét a *Belváros* váltotta fel, amely közigazgatási elismerést is nyert.

A Belvárosból ismét Város lesz.

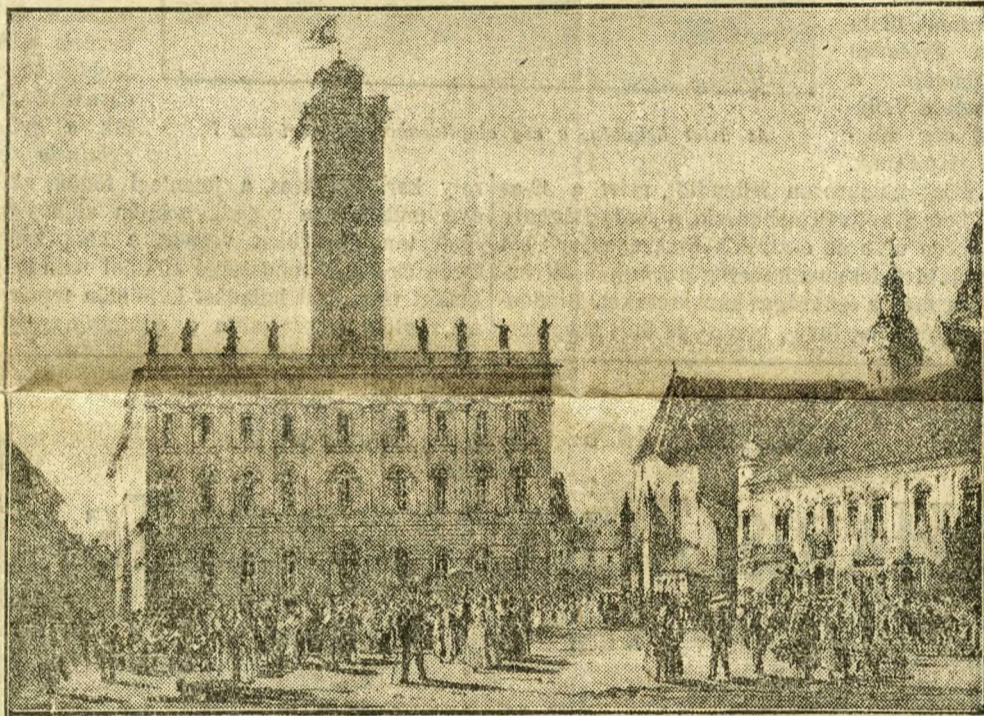
Igy lett a régi Pest városából *Belváros*. A régi városfalak valamikor félkör alakban vették körül a Dunától a Dunáig. Már száz év előtt ehhez formált, megnagyított félkör alakban vették körül a Belvárost az új települések: az elővárosok és az ezektől megkülönböztetett Lipótváros. Nem kétséges, hogy a régi pesti nyárspolgár vegyes érzelmekkel nézte ezt a fejlődést. Hogyan? A fenséges *József palatinus ur* azzal a ravasz *Hild architektus urral* olyan várost épített, amely szebb legyen a régi városnál? Mindenki beláthatja, hogy ez helyi sérelme a belvárosiaknak. Ennek reparálásaként a Belváros *bekebelezte* magába a Lipótváros legszebb részeit.

Ez nem nyert közigazgatási szentesítést (hogyanis: hogy még baj legyen belőle!), valóságban azonban megtörtént. Kérdezzük csak meg ismerőseinket, hogy melyek a Belváros határai? Csupán postafelügyelőjelöltek és amaz önálló levelezőnők (akik főnökeinek nemcsak sportharisnyájukkal, hanem avval is tetszeni akarnak, hogy az utcám mellé a pontos kerületi római számot is oda tudják biggyeszteni) merik biztosan állítani, hogy *Gerbeaud már nincs a Belvárosban*. Nekik is azonban csak a papíron van igazuk és nem az életben. A közfelfogás szerint belvárosi sétánkat a Dorottya-utcánál kezdjük meg és — jó gazdasszonylétünkre — a Központi Vásárcsarnoknál végezzük. Ezzel át is mentünk a Belvároson. Helyesebben mondva: a *Városon!*

Igen: a *Városon!* Ebben egyezett ki egymással élet és közigazgatás. Mert adjuk meg a *közigazgatásnak* is a magáét, az ezeréves multu *Pestvárosnak* is a magáét, meg a kényelmes, mindenki által érthető *beszédnek* is a magáét. Ha öméltsága — azt hiszem helyes, hogyha ezt a leggyakoribb közbülső címet választom — azt mondja, hogy bement a Városba, mindenki tudja, hol kell őt keresni: az *Apponyi-tér és a Ferenc József-tér közt*. Séta szempontjából ide tolódott el a régi Belváros, ez a maga is rugalmas, soha meg nem öregedő szépasszony.

Hidak szerint is meg lehet határozni a Városháza visszafeljövő Belvárost: ez a megnagyobbodott félkör, amely a Széchenyi-Lánchidtól a Ferenc József-hidig terjed. Ez a közbeszéd szerinti Belváros vagy Város Nem egészen azonos sem a londoni, sem a new-yorki *City*-vel, amelyet felemész a modern, gigantikus üzleti élet. A Városban nem az az érzésünk, hogy üzleteket kötünk. A Városban, igaz, bevásárlunk, pénzt adunk ki, esetleg még bankot is járunk, de mindezt nem az üzletkötés izgalmával és izzadságával, hanem avval az érzéssel, hogy tulajdonképpen sétálunk, üdülünk, napozunk, szórakozunk, flörtölünk, udvarolunk mosolygó arccal, jól felöltözött társadalmi életet élünk. Valamikor a velencei Szent Márkus-teret nevezték el *Európa szalonjának*. Nos, eféle ambíciói vannak ennek a budapesti Városnak is.

Erről a Városházáról szólnak ezek a sorok.

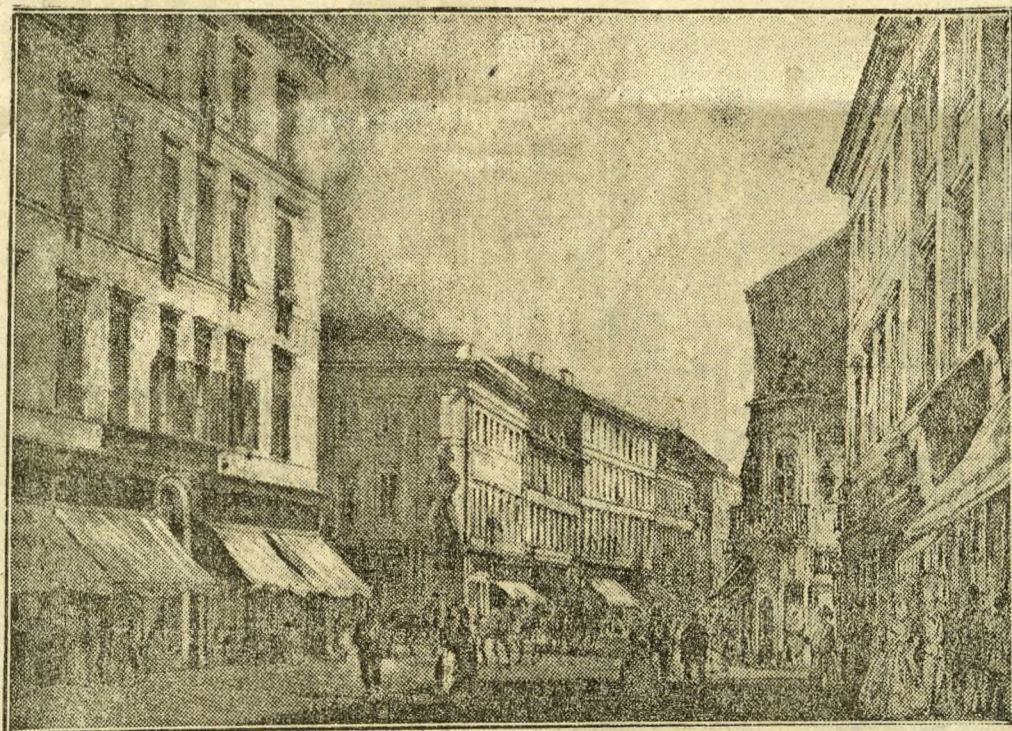

A régi Városháztere Pesten. Alt Rudolf rajza 1845-ből.
(Jelenleg Váci-utca, a háttérben a Belvárosi templom és a régi piarista gimnázium.)

megmaradtak. Az egyik *rondella*, a Duna mentén lévő, 1774-től kezdve a német színházteret, majd a magyar színházteret nyújtotta menedéket. Azután letűnt a rondellák kora is. Leghosszabb életűek voltak a kapuk...

A falak töredezésével egyidejűleg azokon kívül is kezdődtek települések, amelyek első

lyel szemben létrejön a Belváros fogalma. Ez volt a *Lipótváros*, amely későbbi II. Lipót királyunk tiszteletére az 1780-as években kezdett emelkedni. Ez a modern városrész méltó vetélytársnak látszott, ami a szóbeszédben is megnyilvánult. A kettő immár szembekerült egymással. Az egyik volt az *Óváros*, a másik az *Újváros*. Lassanként az

A Váci-utca, (a jelenlegi Váci-utca, Kristóf-tér és Türr István-utca találkozási pontján) Pesten. Alt Rudolf rajza 1845-ből.